

No•3

2021 FEBRUARY

İKAM WORKING PAPER

Türkiye'deki Vakıfların İstihdama Etkisi
The Contributions of Waqf to Employment in Turkey

Yağmur Aykut

ikam
İSLAM İKTİSADI ARAŞTIRMA MERKEZİ

İKAM WORKING PAPER

İLKE Vakfı tarafından 2016 yılında kurulan İslam İktisadı Araştırma Merkezi (İKAM), yeni bir iktisadi anlayışın ve uygulama zemininin oluşumuna katkı yapmayı amaçlamaktadır. İslam iktisadını teorik ve uygulamalı olarak ele alan eğitim, araştırma, yayın ve etkinlikler gerçekleştiren İKAM, bu faaliyetlerinin çıktılarıyla araştırmacıları, iş dünyasını ve politika yapıcılarını bilgi birikimi açısından beslemeyi hedeflemektedir. İKAM, “İslam iktisadı” düşüncesinin külli bir şekilde inşası için yetkin fikir ve teorilerin üretilmesini teşvik etmeyi ve yeni çalışmalara zemin teşkil etmeyi hedeflemektedir.

Research Center for Islamic Economics (İKAM) was established in December 2016 with the purpose of providing a resource rich environment to academia for research in Islamic Economics. İKAM aims to produce competent ideas and theories in order to build Islamic Economic Thought in a holistic manner.

TÜRKİYE'DEKİ VAKIFLARIN İSTİHDAMA ETKİSİ

Yağmur Aykut¹

ÖZET

İslam Medeniyetinde önemli bir yere sahip olan vakıf müessesesi kültür, eğitim, bayındırlık, sağlık, sosyal vb. alanlarda faaliyet göstererek topluma destek sağlarken aynı zamanda iktisadi anlamda da topluma etkisi olmuştur. Günümüzde Türkiye'deki vakıfların faaliyetleri sırasında istihdama doğrudan ve dolaylı etkisinin olup olmadığı "Türkiye'deki Vakıfların İstihdama Etkisi" konulu makalemizde nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılarak ele alındı.

Çalışmada Türkiye'deki vakıfların istihdama etkisini incelerken, verilerine ulaşılan vakıfların web sitelerinden alınan istatistiksel veriler ve e- posta yolu ile alınan sayısal veriler bir araya getirildi. Eş zamanlı olarak nitel araştırma yöntemi ile konuyla ilgili verilerine ulaşılan vakıfların raporlarının ve tarihsel verilerinin incelenmesinin sonucunda karma araştırma yöntemiyle elde edilen bulgular sentezlendi.

Çalışmamızda Vakıflar Genel Müdürlüğü başta olmak üzere altı ayrı vakfın faaliyet raporları ve kurum içi değerlendirme raporları kullanılarak vakıflarda çalışanların sayıları ve vakıfların ticari işletmelerindeki çalışanların sayılarına ulaşıldı. YÖK Bilgi Sistemi'nden elde edilen vakıf üniversitelerindeki akademik ve idari personellerin sayıları da alınarak istihdama doğrudan katkısının olup olmadığı incelendi. Aynı zamanda vakıf üniversitelerinde eğitim-öğretim gören öğrenci sayıları da alınarak istihdama dolaylı olarak etkisinin neler olduğu ortaya koyuldu.

Yapılan çalışmanın neticesinde günümüzde Türkiye'deki vakıfların sadece sosyal ve kültürel anlamda değil iktisadi anlamda da istihdama olumlu etkisinin olduğu ortaya koyuldu.

Anahtar Kelimeler: Vakıf, istihdam, vakıf ve istihdam

¹ İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, yagmuraykutt@gmail.com

THE CONTRIBUTIONS OF WAQF TO EMPLOYMENT IN TURKEY

Abstract

The waqf establishment, which has an important place in the Islamic civilization, had been providing support to the society by operating in cultural, educational, public works, health, social, and other similar areas. These institutions also contributed to the state in terms of economy. As these waqfs operate to-day, whether they have direct or indirect contributions to employment in Turkey was discussed in our article, "The Contributions of Waqf to Employment in Turkey" by using qualitative and quantitative research methods.

When examining the contributions on the employment of waqf in Turkey in the study, statistical data obtained from the websites of the waqfs whose data was accessible and the quantitative data recollected via e-mail were brought together. Simultaneously, the findings obtained by the mixed research method were synthesized as a result of the examination of the reports and historical data of the waqf whose data on the subject were obtained with the qualitative research method.

In our study, the number of employees working in waqfs and the number of employees in the waqf commercial enterprises were obtained using the activity reports and in-house appraisal reports of six different waqfs, especially the General Directorate of Waqfs. The number of academic and administrative staff in waqf universities obtained from the YÖK (Higher Education Institution) Information System was also taken, and it was examined whether they directly contribute to employment. At the same time, the indirect effects of waqf universities on employment were put forth by taking the number of students studying at these universities.

Results show that waqfs in Turkey today not only positively contribute to society in social and cultural ways but also have a positive effect on employment in the economic sense.

Keywords:Waqf, employment, waqf and employment

1. GİRİŞ

İnsan yaşamını devam ettirebilmek için bir topluma ihtiyaç duyar. Bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları bu toplum, iktisadi, ilmi ve kültürel ihtiyaçları da beraberinde getirir. Toplum içindeki ihtiyaçların birçoğu tarih boyunca bireyler arasında karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma ile karşılanmıştır. İnsanlar arasında yardımlaşma ve dayanışmanın artmasıyla beraber toplumlar büyümüş, uygarlıklar meydana gelmiş, beraberinde ise kendine özgü değerleri, kültürleri ve kurumları olan farklı medeniyetler ortaya çıkmıştır. Böylece medeniyetlerin kendilerine has kurumsal yapıları, yönetim şekilleri ve sosyal sistemleri oluşmuştur.

Medeniyetlerin içinde oluşan sosyal sistemlere baktığımızda, yardımlaşma ve dayanışma içerisinde hayırseverlik ön planda tutularak yardım amaçlı kurumların olduğunu görmekteyiz. Odak noktası hayırseverlik olan bu kurumlar, tarihin farklı dönemlerinde farklı isimler almış ve inançlara, amaçlara göre isimleri çeşitlenmiştir. Örneğin, İslam Medeniyetinde “vakıf müessesesi” olarak adlandırılmıştır. Vakıf müessesesi İslam Medeniyetinde önemli bir yere sahip olmasına rağmen “vakıf” sözcüğü Kur'an-ı Kerim'de doğrudan geçmemekte, vakfın konusunu oluşturan unsurlar ve sadaka, zekât kavramlarıyla birlikte birçok ayetle teşvik edilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de birkaç ayete baktığımızda karz-ı hasenden (güzel/faizsiz borç) bahsedilirken, hayır işlerinde yarışmanın öneminden, yoksul, düşkün ve yetimin hakkının gözetilmesinden hareketle yardımlaşmanın, hayırseverliğin İslam dinindeki önemi yer almaktadır.

İslam dininin unsurlarını barındıran bir kurum olmasından dolayı Vakıf Müessesesi özellikle İslam Medeniyetinde büyük bir gelişme göstermiş, Osmanlı İmparatorluğu'nda önemli bir yere sahip olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde sosyal, kültürel, sağlık, eğitim, imar ve bayındırlık gibi birçok alanda çeşitli vakıflar kurulmuş ve devletin bu alanlardaki yükü üstlenilmiştir. Bu vakıfların birçoğu günümüzde de faaliyetlerine devam etmektedir.

Günümüzdeki Vakıf Müesseselerini incelediğimizde başta kültürel faaliyetlerde bulunan birçok vakıf müessesesi olmak üzere eğitim, sağlık vb. alanlarda faaliyet gösteren vakıflar topluma kültürel anlamda destek sağlarken, bunların iktisadi anlamda da katkısı olduğunu görüyoruz. Birçok araştırmanın konusu olan Vakıf Müessesesi, faaliyetleri sırasında istihdam ortamı oluştururken aynı zamanda doğrudan ve dolaylı olarak istihdama etkileri bulunmaktadır. Vakıf Müessesesi hakkında birçok akademik çalışma olsa da iktisadi anlamda istihdamın etkisinin detaylı olarak incelenmediğini görmekteyiz. Çalışmamızda günümüz Vakıf Müesseselerinin istihdama etkisini araştırarak literatüre katkı sağlayacağımızı düşünmekteyiz.

Çalışmamızda Vakıf Müessesesinin istihdama etkilerini incelerken nitel ve nicel araştırma yöntemlerinden yararlanarak Vakıflar Genel Müdürlüğü başta olmak üzere Türkiye Diyanet Vakfı, Hacı Ömer Sabancı Vakfı, İnsani Yardım Vakfı, Türk Eğitim Vakfı, Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı ve Vehbi Koç Vakfı'nın raporlarını kullanarak, vakıflarında çalışanların sayıları, ticari işletmelerindeki ve YÖK Bilgi Sistemi'nden elden edilen vakıf üniversitelerindeki akademik personellerin sayılarını alarak doğrudan istihdama katkısını incelerken aynı zamanda yukarıda belirtilen vakıfların üniversitelerinde eğitim-öğretim gören öğrenci

sayılarını alarak dolaylı istihdama etkisinin neler olduğunu ilgili vakıflardan alınan veriler ışığında ortaya koymayı amaçlamaktayız.

2. YÖNTEM

2.1 Araştırma Modeli

Türkiye'deki vakıfların istihdama etkisini inceleyen çalışmamızda nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Vakıfların doğrudan ve dolaylı olarak istihdama etkisini incelerken nicel araştırma yöntemi ile gerek verilerine ulaşılan vakıfların web sitelerinden alınan istatistiksel veriler gerekse de e- posta yolu ile alınan sayısal veriler bir araya getirilmiş, eş zamanlı olarak nitel araştırma yöntemi ile konuyla ilgili verilerine ulaşılan vakıfların raporlarının ve tarihsel verilerinin incelenmesinin sonucunda karma araştırma yöntemiyle elde edilen bulgular sentezlenmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Karma araştırma yöntemi içerisinde yer alan nicel araştırmada verileri toplarken Yükseköğretim Kurumunun 'Bilgi Yönetim Sistemi' sitesinde yer alan Vakıf Meslek Yüksek Okulları'nda (Vakıf MYO) ve Vakıf Üniversiteleri'nde eğitim-öğretim gören öğrenci sayılarının, akademik personel sayılarının istatistiksel bilgileri ayrı bir Excel dosyası içerisinde sentezlenmiştir. Ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün web sitesi üzerinden paylaştığı istatistiksel bilgilerde yer alan Türkiye'deki vakıfların sayıları, burs veren vakıfların sayıları, ücretli personel çalıştıran vakıfların sayıları ve personel sayılarının bilgilerini kullanarak Excel dosyası ile ayrı bir veri oluşturulmuştur. Verilerine ulaşabildiğimiz vakfa bilgi formu adı altında e-posta ile iletişim kurularak kurumun sayısal verilerine ulaşılmıştır.

Yukarıda bahsedilen istatistiksel veriler toplanırken bir yandan da nitel araştırma yöntemini kullanarak verilerine ulaşabildiğimiz altı kurumun web sitelerinde yayınladıkları faaliyet raporları incelenmiştir. Bahsi geçen raporlarda kurumların genel bilgileri, çalışan sayıları ve iştiraklerinde çalışan personelin sayısı hakkındaki verilere ulaşılmıştır. Verilerine ulaşabildiğimiz altı kurum içerisinde Vakıflar Genel Müdürlüğü başta olmak üzere Türkiye Diyanet Vakfı, Hacı Ömer Sabancı Vakfı, İnsani Yardım Vakfı, Türk Eğitim Vakfı, Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı ve Vehbi Koç Vakfı yer alırken bu kurumların 2015, 2017, 2018 ve 2019 yıllarına ait personel sayılarıyla alakalı bilgiler Excel dosyası oluşturularak kaydedilmiştir. Araştırmamızda 2015, 2017, 2018 ve 2019 yıllarını kullanmamızın sebebi, verilerine ulaştığımız altı kurumun web siteleri üzerinden paylaşılan güncel verilerinde Vehbi Koç Vakfı'nda 2015 yılı iken Türkiye Diyanet Vakfı, İnsani Yardım Vakfı, Türk Eğitim Vakfı ve Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı'nın 2017 yılına ait verilerine ulaşılmış, Vakıflar Genel Müdürlüğü 2018 yılı verileri ve Hacı Ömer Sabancı Vakfı'nda ise e- posta yolu ile 2019 yılı verilerine ulaşılmıştır.

Türkiye'deki vakıfların istihdama etkisini incelemek adına vakıfların kurmuş oldukları Vakıf Meslek Yüksek Okulu'ndaki (Vakıf MYO) ve Vakıf Üniversitelerindeki idari personel sayılarına Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun web sitesi üzerinden en son yayınlanan 2017 yılındaki Kurum İçi Değerlendirme Raporlarına ulaşılmıştır. 2017 yılında Türkiye'de 4 tane Vakıf MYO ve 64 tane Vakıf Üniversitesi olup toplam 68 Vakıf

Üniversitesi mevcuttur. 2017 yılında vakıf müesseseleri tarafından kurulan mevcut 68 tane üniversitenin raporları incelenmiş, 13 üniversiteye ait raporlarda ilgili veriler bulunamamış olup, 55 tane Vakıf Üniversitesi'ne ait raporlarda idari personel sayılarına ulaşılmıştır.

2.2.1. Veri Toplama Sonucunda Elde Edilen Veriler

Araştırmamız sonucunda elde edilen bilgiler Excel dosyası oluşturularak tablo ve grafik şeklinde istatistiksel veri haline getirilmiştir. Çalışmamız neticesinde elde edilen veriler başlıklar halinde aşağıda yer almaktadır.

- 2018 Yılındaki Türkiye'deki Vakıfların Sayıları
- Vakıf Üniversitelerinin Sayısı
- Türkiye'de Burs Veren Vakıfların Sayısı
- 2017 Yılı Türkiye'deki Yabancı Vakıfların Ücretli Personel Çalıştıran Vakıf Sayısı ve Ücretli Çalışan Personel Sayısı
- 2017 Yılı Türkiye'deki Mülhak Vakıfların Ücretli Personel Çalıştıran Vakıf Sayısı ve Ücretli Çalışan Personel Sayısı
- 2017 Yılı Türkiye'deki Cemaat Vakıfların Ücretli Personel Çalıştıran Vakıf Sayısı ve Ücretli Çalışan Personel Sayısı
- 2016 Yılı Türkiye'deki Yeni Vakıfların Ücretli Personel Çalıştıran Vakıf Sayısı ve Ücretli Çalışan Personel Sayısı
- 1986-1987 İle 2017-2018 Arası Vakıf Meslek Yüksek Okulu'nun ve Vakıf Üniversiteleri'nin Öğrenci Sayıları
- 1987- 2019Şubat Ayı Vakıf Meslek Yüksek Okulu'nun ve Vakıf Üniversiteleri'nin Akademisyen Sayıları
- 2017 Yılı Vakıf Meslek Yüksek Okulu'nun Ve Vakıf Üniversiteleri'nin Öğrenci, Akademisyen Ve İdari Personel Sayıları
- Türkiye'deki Tesis, Müessese Sahibi Vakıfların Sayısı
- Türkiye'deki Kâr Amacı Olmayan Tesis ve Müessese Sahibi Yeni Vakıfların Sayısı (2013-2017)
- 2015 ve 2019 Yıllarına Ait Altı Kurumun Genel Merkez, Şubeler Ve Şubeye Bağlı Çalışan Personeller İle İşletme Ve İştraklerde İstihdam Edilen Toplam Personel Sayısı

3. Türkiye'deki Vakıf Müesseseleri

Osmanlı İmparatorluğu'nda vakıf müesseseleri yardımsever kimseler tarafından kurulurken denetimleri ise Evkaf teşkilatının kurulmasından önce vâkıf tarafından belirlenen “nazır” denilen kimse tarafından yapılmaktaydı. Nazırın görevi, mütevelliyi denetlerken aynı zamanda mütevelliyeye görüşlerini de sunmaktı. Müteveli, nazırın görüşü, onayı olmadan vakıf hakkında herhangi bir işlem yapamaz eğer yapmışsa da bu gözetim görevi, vâkıfa veya kadiya verilir. Bu dönemde vakıf müesseselerini denetleyen kurumlar “evkaf teşkilatı” olarak adlandırılmaktaydı. Vakıf müesseselerini denetleyen evkaf teşkilatı Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı bölgelerinde farklı organlara sahipti, zamanla vakıf kurumlarının sayısı arttıkça evkaf teşkilatlarının da sayıları artmış ve bu durum karmaşıklığa sebep olmuştur. Bu vesileyle Müstesna vakıflar haricinde olan yönetimi mazbut olan vakıfların mütevellisi ve nazırı, Mülhak vakıfların ise nazırı olarak “Evkaf Nezâreti” adı altındaki kurum vakıfların denetimini yapmış, zamanla bu kurum “Evkaf-ı Hümâyûn Nezâreti” adı altında Osmanlı'da vakıf denetiminde yer almıştır (Gümen, 2014, s. 66-70).

Cumhuriyetin ilanı ve yeni anayasanın kabulüyle birlikte vakıf sisteminde köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Halifeliğin kaldırılmasıyla beraber Şer'îye ve Evkaf Vekâleti kaldırılmış, yerine din işlerinin idaresi için Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuş ve bu başkanlığa bağlı vakıf müesseselerinin idaresi için Evkaf Genel Müdürlüğü adı altında bugünkü adıyla Vakıflar Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Tuyan, 2009, s. 11). Günümüzde Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür Ve Turizm Bakanlığı'na bağlıdır.

3.1.Türkiye'deki Vakıf Müesseselerinin Çeşitleri

Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki vakıf müesseseleri, niteliğine, mülkiyetine, kira gelirlerine ve yönetim şekline göre çeşitlilik göstermektedir. Cumhuriyetin ilanı ve yeni anayasanın kabulüyle birlikte anayasadaki hükümler Osmanlı döneminde uygulanan vakıf sistemine uymadığı için, Osmanlı döneminde mevcut olan birçok vakıf müessesesi kapatılmış ya da idareleri Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra Türk Medeni Kanunu'na göre kurulan ve devredilen mevcut vakıf müesseselerinin çeşitlerine aşağıda değinilmiştir.

Mazbut Vakıflar: Doğrudan devlet tarafından yönetilen, mütevellisinin olmamasından dolayı vakfın sona ermemesi için idaresine devlet tarafından el konulan vakıflardır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte günümüzde sadece Osmanlı döneminden mülhak ve mazbut vakıf çeşitleri devam etmiştir. Osmanlı'da Evkaf Nezareti tarafından, Cumhuriyet döneminde ise Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen vakıflardır (Çınar & Kaya, Vakıflar Kaynakçası, 2015, s. 9).

Mülhak Vakfı: Mütevellileri tarafından yönetilen, denetimi ise Evkaf Nezareti'nde günümüzde de Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde olan vakıf çeşididir (Berki, 2006, s. 5).

Cemaat (Azınlık) Vakıfları: Osmanlı döneminde gayrimüslim kimselerin Müslümanların lehine vakıf kurmaları caiz iken, İslam dininin propagandasını yapmaya yönelik faaliyetlerde (örn; kilise, havra, sinagog gibi yapıların inşasının yapılması) bulunmayı amaçlayan vakıflar geçersizdi. Ayrıca hayra yönelik ve sosyal hizmet amaçlı olup taşınmazın vakfedilemediği sadece para gibi mülklerin vakfedildiği vakıf çeşididir. Cumhuriyetin ilanından sonra anayasadaki değişiklikler ile bahsi geçen şartlar yasalar ile çıkarılmıştır (Çınar & Koyuncu Kaya, 2015, s. 14).

Esnaf Vakıfları: “2762 sayılı Vakıflar Kanunu’nun yürürlüğünden önce kurulmuş ve esnafın seçtiği yönetim kurulu tarafından yönetilen vakıflardır” (Vakıflar Kanunu, 2019).

Yabancı Vakıflar: Yurtdışında kurulmuş olup Türkiye’de şube veya temsilciği bulunan vakıflardır (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2019).

Yeni Vakıflar: Cumhuriyetin ilanından sonra şahısların isteği doğrultusunda bağımsız mahkemeler tarafından kurulmuş olup, denetiminin de Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün üstlendiği vakıflardır (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2019).

4. Türkiye’deki Vakıfların İstihdama Etkisi

Vakıf müesseselerini tarihsel olarak incelediğimizde vakfiyelerde işçi istihdam ettiklerini, kaç kişiyi, ne kadar ücret ile istihdam ettirdiklerini detaylı olarak görmektediriz. Türkiye’de günümüzdeki vakıf müesseselerinin istihdama etkisini incelediğimizde akademik anlamda konu hakkında yeterli çalışmanın olmadığını gözlemledik. Çalışmamıza yakın olarak daha önceden yayınlanmış olan Hüseyin Arslan’ın “*Sosyal Politika Aracı Olarak Vakıflar Ve İstihdam Etkisi*” (Arslan, 2017) adlı makalesinde Osmanlı dönemindeki birkaç vakfa ait vakfiyeler incelenmiş, günümüzdeki vakıflara ait bilgiler ise Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün internet sitesi ve YÖK bilgi sistemi üzerinden elde edilen bilgiler kullanılmıştır. Yaptığımız çalışmada ise bahsi geçen çalışmadan farklı olarak; Vakıfların istihdama etkisini incelerken dolaylı ve doğrudan etkisi şeklinde iki farklı başlıkta ele alarak Vakıf Üniversitelerinde istihdam edilen akademisyen sayılarının yanı sıra idari personel sayılarına ve öğrenim gören öğrenci sayılarına ulaşıldı. Ayrıca 7 farklı kurum incelenerek istihdam edilen kişi sayısına ulaşıp bunun Türkiye’deki istihdama oranı bulunmuştur.

Ekonomik anlamda Türkiye’deki vakıfların istihdama etkisini incelerken çalışmamızda vakıfların istihdama doğrudan ve dolaylı olarak etkilerinin olduğunu düşünerek vakıfların istihdama dolaylı ve doğrudan etkisini ayrı başlıklar halinde ele aldık.

4.1. Türkiye’deki Vakıfların İstihdama Doğrudan Etkisi

Vakıf müessesesini İslam ekonomisinde hayır müessesesi olarak özetleyebileceğimiz gibi vakfedilen malı veya geliri hayır olarak vâkıfın mülkiyetinden çıkarmasıyla, sosyal mülkiyete tahsis etmesi şeklinde açıklayabiliriz. Vakfedilen mal, gayrimenkul veya gelirin, belirtilen amaç doğrultusunda devam edebilmesi için kurulan vakfın bir iktisadi işletme gibi yönetim, muhasebe, kurumsal iletişim, bütçe, üretim tarafı gibi işletmelerde yer alan birimlerin olması ve bunun takibinin uygun bir şekilde yapılması gerekir (Zaim, 1992). Bu sebeple bu takibin yapılabilmesi için işçi istihdam etmek gerekir. Vakfın kurulmasıyla sosyal yardımlaşma sağlanırken ekonomik olarak da bir istihdam ortamı oluşturmuş olur. Araştırmamızda vakıf müesseseleri kurulurken aynı zamanda istihdama doğrudan etkisini ele almaya çalıştık.

Günümüzde Türkiye’deki vakıfların içerisinde ne kadar vakfın ne kadar kişiyi istihdam ettiğini incelemek adına Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün internet sitesi üzerinden yayınlamış olduğu vakıf istatistiklerinden elde ettiğimiz bilgileri sentezleyerek tablo/grafik elde ettik. Elde edilen tablo/grafik aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1: Türkiye'deki Vakıfların Sayısı Temmuz 2018

TÜRKİYE'DEKİ VAKIFLAR	VAKIF SAYILARI
Yeni Vakıflar	5.158
Mülhak Vakıfları	260
Cemaat Vakıfları	167
Yabancı Vakıf	21
Esnaf Vakfı	1
TOPLAM	5.607

Kaynak: (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2019) Yazar tarafından yeniden tablo oluşturulmuştur.

Geçmişten günümüze baktığımızda, amaçlarına, kira gelirlerine, yönetim şekline ve mülkiyet durumlarına göre birçok farklı çeşitlerde vakıf türlerinin mevcut olduğunu görmekteyiz. Vakıf türleri hakkında detaylı bilgiyi araştırmamızın giriş bölümünden bulabilirsiniz. Türk Medeni Kanunu'nda 20/2/2008 tarihli yönetmelikte yer alan 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nda belirtildiği üzere Türkiye'de yönetim şekillerine göre; mazbut, mülhak, cemaat, esnaf ve yeni vakıf adı altında vakıf müesseseleri yer almaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2019). Ayrıca yurtdışında kurulan vakıfların Türkiye'de yer alan şubeleri ve temsilcilikleri "yabancı vakıflar" adı altında yer almaktadır. Tablo 1'de görüldüğü üzere Temmuz 2018 yılı itibari ile Türkiye'de toplamda 5.607 adet vakıf müessesesi mevcuttur. Hatırı sayılır sayıda bulunan vakıf müessesesi aynı zamanda potansiyel bir istihdam ortamı oluşturmaktadır.

Tablo 2: 2013-2017 Yıllarındaki Cemaat Vakıflarıyla İlgili Seçilmiş Veriler

VERİ DESENİ	YIL				
	2014	2015	2016	2017	
2013					
Cemaat Vakıfları Sayısı	162	165	166	167	167
Ücretli Çalışan Personel Sayısı	1.587	1.559	1.670	1.795	1.725
Cemaat Vakfı Sayısı Başına Düşen Ücretli Çalışan Personel Sayısı Oranı	9,8	9,45	10	11	10
Ücretli İşçi Çalıştıran Vakıf Sayısı	83	78	92	92	87

Gönüllü Çalışan Personel Sayısı	420	402	317	302	283	
Gönüllü Personel Çalıştıran Vakıf Sayısı	28	29	22	21	20	
<u>Kâr Amacı Gütmeyen</u> Tesis, Müessese Sahibi Vakıf Sayısı	99	97	92	94	101	
Vakıfların, Sektörel Bazda <u>Kâr Amaçlı Kuruluş</u> Sayıları	Hizmet	4	4	4	5	5
	İmalat	-	-	-	-	-
	İnşaat	-	-	-	-	-
	Tarım	-	-	-	-	-
	Ticaret	-	-	-	-	-
	TOPLAM	4	4	4	5	5

Kaynak: (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2019) Yazar tarafından yeniden tablo oluşturulmuştur.

Tablo 2’de görüldüğü üzere Cemaat vakıflarında çalışan personel sayılarına dair 2013 ve 2017 yılları arasındaki verilere baktığımızda 2013 yılında 83 Cemaat vakfı 1.587 kişiyi ücretli olarak istihdam ederken 2017 yılında ise ücretli işçi çalıştıran Cemaat vakfı sayısının 87’ye yükseldiğini, ücretli çalışan kişi sayısının ise 1.725’e yükseldiğini görmekteyiz. Burada vakıfların istihdamı etkilediğini, istihdam ortamı oluşturduğunu ve ilgili verilerden hareketle yıl geçtikçe sayılarında artış olduğunu görmekteyiz. Ayrıca Cemaat vakıflarında gönüllü olarak çalışan kimselerin olduğunu da Tablo 2’de yer alan verilerle görmekteyiz.

Tablo 3: 2013-2017 Yıllarındaki Mülhak Vakıflarıyla İlgili Seçilmiş Veriler

VERİ DESENİ	YIL				
	2013	2014	2015	2016	2017
Mülhak Vakıfları Sayısı	280	278	271	265	262
Ücretli Çalışan Personel Sayısı	59	59	76	71	73
Mülhak Vakfı Sayısı Başına Ücretli Çalışan Personel Sayısı Oranı	0,21	0,21	0,28	3,73	0,28
Ücretli İşçi Çalıştıran Vakıf Sayısı	25	22	25	25	24
Gönüllü Çalışan Personel Sayısı	24	24	4	4	3
Gönüllü Personel Çalıştıran Vakıf Sayısı	4	5	4	3	3

Vakıfların, Sektörel Bazda Kâr Amaçlı Kuruluş Sayıları	Hizmet	-	-	2	1	1
	İmalat	-	-	-	-	-
	İnşaat	1	1	1	1	1
	Ticaret	2	2	1	1	1
	TOPLAM	3	3	4	3	3

Kaynak: (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2019) Yazar tarafından yeniden tablolaştırılmıştır.

Tablo 3'e baktığımızda ise 2013 yılında ücretli işçi çalıştıran 25 Mülhak vakfının 59 kişiyi istihdam ettirdiğini, 2017 yılında ise 24 Mülhak vakfının 73 kişiyi istihdam ettiğini görmekteyiz. Bu veriler ışığında istihdam rakamında bir artışın söz konusu olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 4: 2013- 2017 Yıllarındaki Yabancı Vakıflarla İlgili Seçilmiş Veriler

VERİ DESENİ	YIL				
	2013	2014	2015	2016	2017
Yabancı Vakıfların Şube/ Temsilcilik Sayısı	14	16	17	19	21
Ücretli Çalışan Personel Sayısı	18	18	15	16	16
Yabancı Vakfı Sayısı Başına Ücretli Çalışan Personel Sayısı Oranı	1,29	1,13	0,88	0,84	0,76
Ücretli İşçi Çalıştıran Vakıf Sayısı	2	2	2	3	4
Gönüllü Çalışan Personel Sayısı	-	-	-	-	-
Gönüllü Personel Çalıştıran Vakıf Sayısı	-	-	-	-	-

Kaynak: (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2019) Yazar tarafından yeniden tablolaştırılmıştır.

Tablo 4'te yer alan verilere baktığımızda 2013 yılında Türkiye'de ücretli personel çalıştıran 2 adet Yabancı vakfın 18 kişiyi istihdam ettirdiğini, 2017 yılına gelindiğinde ise ücretli personel çalıştıran vakıf sayısında artış olmasıyla vakıf sayısının 4'e yükseldiğini görmekteyiz. Vakıf sayısında artış olmasına rağmen ücretli çalışan personel sayısında az dahi olsa bir azalmanın mevcut olduğunu, istihdam edilen kişi sayısının 16'ya düştüğünü görmekteyiz. Bunun bir sebebi, söz konusu vakıfların kapanmış olması olabilir. Nitekim diğer vakıfların sayılarında da bu yıllar arasında ufak da olsa düşüş gözlemlenmektedir.

Tablo 5: 2012 -2016 Yıllarındaki Yeni Vakıflarla İlgili Seçilmiş Veriler

VERİ DESENİ	YIL					
	2012	2013	2014	2015	2016	
Yeni Vakıf Sayısı	4.652	4.747	4.883	5.008	5.100	
Ücretli Çalışan Personel Sayısı	16.039	17.214	16.845	17.107	17.093	
Yeni Vakıf Sayısı Başına Ücretli Çalışan Personel Sayısı Oranı	3,45	3,63	3,45	3,42	3,35	
Ücretli İşçi Çalıştıran Vakıf Sayısı	1.839	1.871	1.897	1.924	1.861	
Gönüllü Çalışan Personel Sayısı	1.007.156	1.107.849	1.021.858	1.021.710	1.025.538	
Gönüllü Personel Çalıştıran Vakıf Sayısı	623	613	605	601	612	
<u>Kâr Amacı Gütmeyen</u> Tesis, Müessese Sahibi Vakıf Sayısı	1.582	1.537	1.617	1.636	1.590	
Vakıfların, Sektörel Bazda <u>Kâr Amaçlı Kuruluş</u> Sayıları	Hizmet	873	847	931	936	931
	İmalat	70	57	69	60	62
	İnşaat	26	26	28	28	33
	Tarım	32	27	26	25	20
	Ticaret	402	391	365	374	358
	Toplam	1.403	1.348	1.419	1.423	1.404

Kaynak: (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2019) Yazar tarafından yeniden tablo oluşturulmuştur.

2013-2017 yılına ait Yeni vakıflarla ilgili seçilmiş verilerde ücretli çalışan personel sayısı bilgileri yer almadığı için bir önceki yılı kapsayan 2012-2016 yılı verileri kullanılmıştır. Tablo 5'te yer alan veriler ışığında 2012 yılı itibari ile 1.839 adet Yeni vakfın ücretli çalışan personel sayısı 16.039 iken 2016 yılına baktığımızda 1.861 adet Yeni vakfın 17.093 kişiyi istihdam ettiğini görmekteyiz. 2012 ile 2016 yıllarını karşılaştırdığımızda ücretli işçi çalıştıran vakıf sayılarında ve ücretli çalışan personel sayılarında artış gözlemlemekteyiz.

Yukarıda belirtilen beş tabloda vakfı türlerine göre ayırım yaparak her vakıf türünde ne kadar vakfın ne kadar kişiyi istidam ettiğini genel perspektifte ortaya koymaya çalıştık. Türkiye'de mevcut olan vakıf müesseseleri içinden toplamda kaçının kaç kişiyi istihdam ettirdikleri hakkındaki bilgiler ise tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: 2013-2016 Yıllarında Türkiye'deki Vakıfların Ücretli ve Gönüllü Olarak İstihdam Ettikleri Kişi Sayıları

Yıl	Toplam Vakıf Sayısı	Ücretli İşçi Çalıştıran Vakıf Sayısı	Gönüllü Personel Çalıştıran Vakıf Sayısı	Ücretli Çalışan Personel Sayısı	Gönüllü Çalışan Personel Sayısı	Toplam Vakıf Sayısı Başına Ücretli Çalışan Personel Sayısı Oranı
2013	5.203	1.981	645	18.878	1.108.293	3,63
2014	5.342	1.999	639	18.481	1.022.284	3,46
2015	5.462	2.043	627	18.868	1.022.031	3,45
2016	5.551	1.981	636	18.975	1.025.844	3,42

Kaynak: Yazar tarafından www.vgm.gov.tr adresinden vakıf istatistikleri bölümünden farklı tablolardan elde edilen veriler sentezlenerek yeni bir tablo oluşturulmuştur.

Çalışmamızda günümüz tarihine yakın bilgileri kullanmak istediğimiz ve güncel olarak 2013-2016 yılları arasındaki verilere ulaşabildiğimiz için makalemizin bu bölümünde 2013-2016 yıllarına ait verilere yer verilmiştir. Tablo 6'ya baktığımızda Türkiye'deki vakıfların hem ücretli çalışan personel istihdam ettirdiğini hem de gönüllü çalışan personellerin yoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Tablo 6'da 2013-2016 yılları arasındaki sürede Türkiye'deki toplam vakıf sayısında artış olduğunu, bununla beraber ücretli personel çalışan ve gönüllü çalışan personel sayısında da artış olduğunu görmekteyiz. 2016 verilerine baktığımızda 5.551 vakıf müessesesi içerisinde 1.981 vakıf, ücretli çalışan personel istihdam etmekte ve istihdam ettiği kişi sayısına baktığımızda 18.975 kişiyi istihdam ettirdiğini görmekteyiz. Yüzdeler olarak baktığımızda, 2016 yılında Türkiye'deki vakıf müesseselerinin %36'sı ücretli personel istihdam etmektedir diyebiliriz. Ayrıca vakıf müesseselerinin ekonomik anlamda istihdama etkisini incelediğimizde toplumsal anlamda da bireylerin gönüllü olarak vakıflara yoğun bir şekilde destek verdiklerini görmekteyiz. Tablo 6'ya baktığımızda vakıf müesseselerinin 636'sında sadece 2016 yılında 1.025.844 kişinin gönüllü personel olarak çalıştıklarını görmekteyiz. Oldukça yüksek olan bu rakamla vakıfların ücretli çalışmak isteyen kimselere istihdam ortamı sağlarken gönüllü istihdam imkanları da sunduğunu ve toplumda sosyal anlamda da olumlu etkisinin olduğunu görmekteyiz.

Makalemizin bu bölümünde genel bir bakış açısıyla vakıfların istihdama doğrudan etkisini ele aldığımızda Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün sitesinden yararlanarak mevcut vakıfların bünyesinde istihdam edilen kişi sayıları hakkındaki bilgileri, ulaşabildiğimiz veriler ışığında ortaya koyduk.

Vakıf müesseseleri kendi bünyelerinde istihdam ortamı oluştururken aynı zamanda vakıflara ait kâr

amaçlı olan ve kâr amaçlı olmayan birçok tesis, misafirhane, iştirakler, yurt, anaokulu, ilk ve ortaokul, lise, üniversite, aşevi, hastane, kütüphane, şirket, spor kompleksi vb. gibi birçok kurumlara sahiptir. Bu kurumların faaliyetlerini sürdürebilmesi için işgücüne ihtiyaç duymaktadır. Bu durum da ekonomik anlamda istihdamı etkiler. Vakıf müesseselerine ait alt kurumların istihdama etkisini detaylı olarak “vakıfların istihdama dolaylı olarak etkisi” alt başlığında inceleyeceğiz.

4.2.Türkiye’deki Vakıfların İstihdama Dolaylı Olarak Etkisi

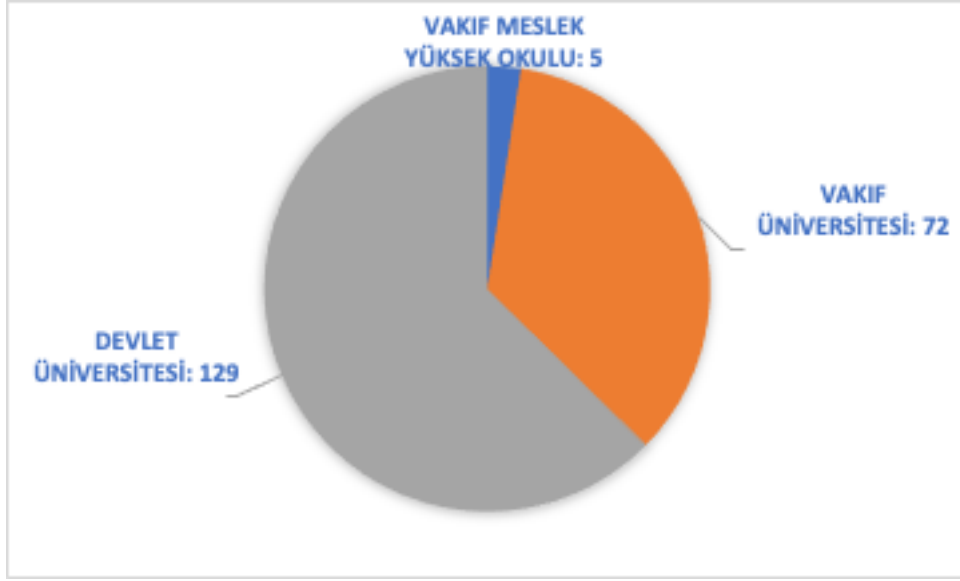
Bu bölümde araştırmamızda ortaya koymak istediğimiz, vakıfların kendi bünyesinde istihdam ortamı oluştururken aynı zamanda ortak oldukları şirketler, iştirakler, vakıf bünyesinin altında kurulmuş kurum ve kuruluşların olduğunu ve bu kuruluşların da dolaylı olarak istihdam ortamı oluşturduklarıdır. Araştırmamız sürecinde birçok vakıf ile irtibata geçilmiş, istihdam edilen kişi sayılarına ulaşılmak istenmiş lakin vakıf müesseselerinin isteği doğrultusunda bu bilgiler vakıflar tarafından verilmemiş, sadece altı vakfa dair genel merkez, şubeler ve şubeye bağlı çalışan personel ile işletme ve iştiraklerde istihdam edilen personel sayılarına ulaşılmıştır. Ulaşılan bilgilere ise ilgili vakıfların internet siteleri üzerinden yayınladıkları yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi ve bazı vakıf müesseselerine ise e-mail yolu ile ulaşılarak konu hakkında veriler elde edilmesi neticesinde ulaşılmış, elde edilen bilgiler sentezlenerek konu hakkında tablo/grafikler oluşturulmuştur.

Türkiye’de devlet tarafından kurulan üniversiteler olduğu gibi özellikle son yıllarda sayılarında artış olan ***vakıf müesseseleri tarafından kurulan üniversiteler*** de yer almaktadır. Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarının tarihini incelediğimizde Cumhuriyetin ilanından sonra yükseköğretimde birçok farklı reformlar yapılmış ve yapılan reformlarla üniversiteler kurulmuş, farklı dönemlerde üniversitelerin yönetiminde ve işleyişinde değişiklikler olmuştur. Yükseköğretimde yapılan 1981 yılı reformu ile vakıf müesseseleri tarafından “vakıf üniversiteleri” kurulmaya başlanmış, 12.12.1984 tarihinde Yüksek Öğretim Kurumu kararı ile İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi 84,1136,84,1156,84,1158 sayılı kararlarla kurulmuştur (Sargın, 2007). Vakıf müesseselerine önem vermeye başlanmasıyla vakıf kurma potansiyeli eğitim alanında da değerlendirilmeye çalışılmıştır. Özel üniversitelerin vakıf statüsünde kurulması bu konuda vakıfların istihdama etkisini önemli ölçüde arttırmıştır. Vakıf müesseselerinin vakıf üniversiteleri kurmasıyla beraber öğrenciler bu kurumda eğitim gördükten sonra iş hayatına atıldıklarında istihdamdaki kalifiye eleman sayısının artmasını sağlarken aynı zamanda bu kurumlarda çalışabilecek idari ve akademik personele istihdam ortamı oluşturmaktadır. Türkiye’de günümüzde vakıflar tarafından kurulmuş vakıf üniversitelerini incelediğimizde dolaylı olarak istihdama ne denli etkisinin olduğunu aşağıda tablo ve grafiklerle incelemeye çalıştık. Vakıf müesseselerinin kurmuş olduğu vakıf üniversitelerinde istihdam ettirilen idari personel sayılarına Yüksek Öğretim Kalite Kurulu sisteminden 60 farklı kurum içi değerlendirme raporunun incelenmesiyle erişilirken, akademik personel sayısı ve öğrenci sayısı, Yüksek Öğretim Bilgi Sistemi üzerinden ulaşılan birçok rapordaki bilgilerin sentezlenmesiyle elde edilmiştir. Toplanan ilgili bilgilerle tablo/grafik oluşturularak Türkiye’deki günümüz vakıf müesseselerinin istihdama dolaylı olarak etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Şekil 1: Türkiye’de Türlerine Göre Güncel Üniversite Sayısı

Kaynak: (Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2019)

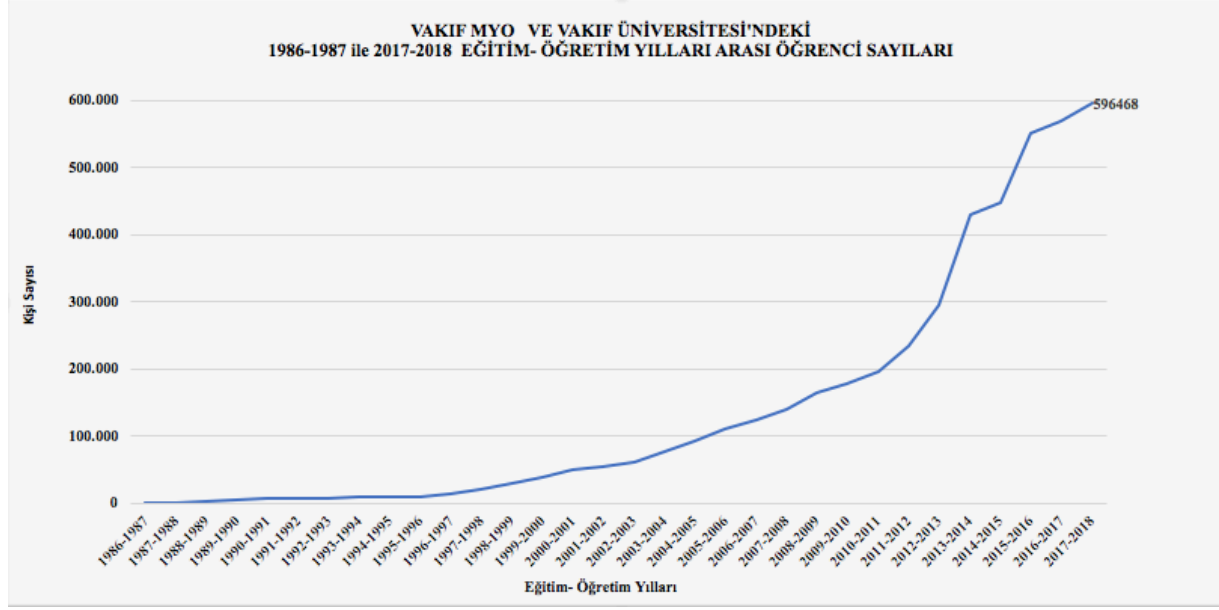
Şekil 1'de görüldüğü üzere Türkiye'de Mayıs 2019 yılı itibari ile 129 Devlet üniversitesi, 72 Vakıf üniversitesi ve 5 Vakıf Meslek Yüksek Okulu ile toplamda 206 adet yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Yüzdeler dilim olarak baktığımızda, Türkiye'deki üniversitelerin %63'ü devlet üniversitelerini, %37'si ise vakıf müesseseleri tarafından kurulmuş üniversiteleri kapsamaktadır. Çalışmamızda Türkiye'deki vakıfların istihdama dolaylı olarak etkisini incelerken ulaşılabildiğimiz verilerle Vakıf üniversiteleri ve Vakıf

Meslek Yüksek Okulları'nda eğitim gören öğrenci sayılarını ve bu kurumlarda çalışan idari ve akademik personel sayılarını kapsayan tablo/grafik oluşturulmuştur.

Şekil 2: 1986-1987 ile 2017-2018 yılları arası VMYO ve Vakıf Üniversitelerindeki Öğrenci Sayıları

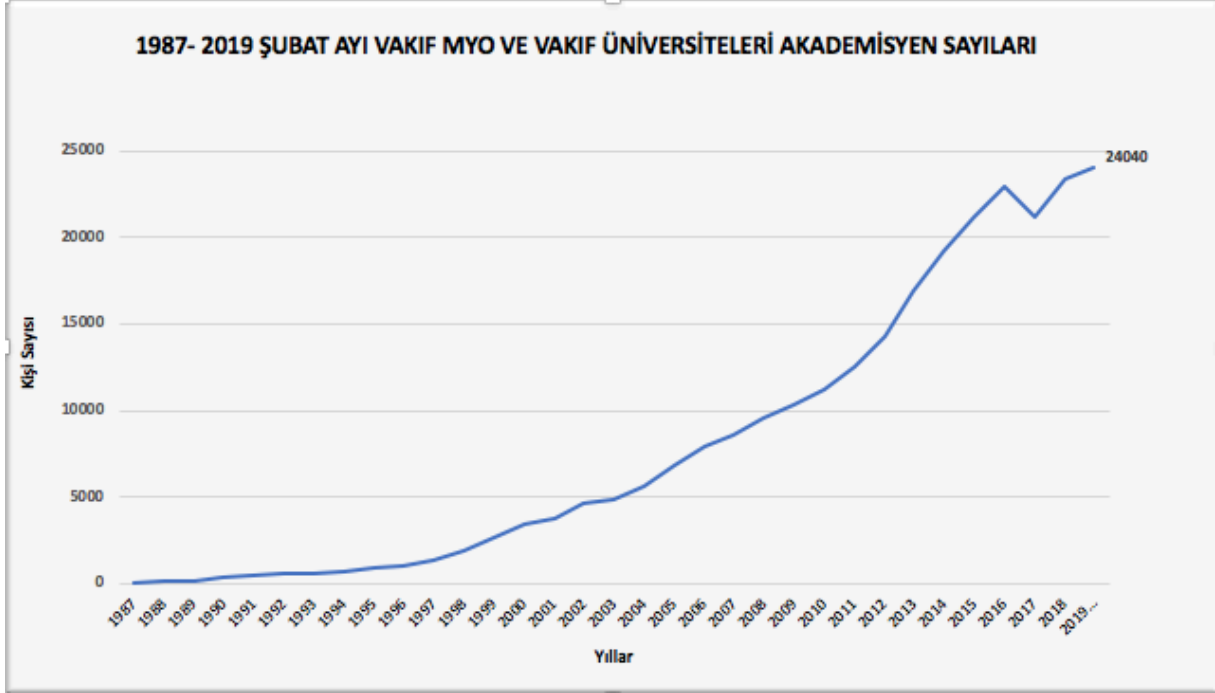
Kaynak: Yazar tarafından Yüksek Öğretim Bilgi Sisteminde yer alan <https://istatistik.yok.gov.tr/> sitesi üzerinden 32 farklı rapordan alınan veriler kullanılarak grafik haline getirilmiştir.

Şekil 2’de yer alan öğrenci sayıları içerisinde lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim alan öğrenci sayılarının farklı eğitim-öğretim dönemlerindeki artışını görmekteyiz. Ayrıca Vakıf Meslek Yüksek Okulu ve Vakıf üniversitelerindeki 1986-1987 ile 2017-2018 eğitim-öğretim yıllarının alınmasının sebebi şudur: Türkiye’de ilk vakıf üniversitesinin kurulma kararı 1984 yılı olsa da Yükseköğretim Kurumu Bilgi Sisteminde yer alan rapora baktığımızda 1986-1987 eğitim-öğretim yılında öğrenci alımına başladığı için grafikte 1986-1987 yıllarındaki istatistiksel veriler kullanılmıştır. Yükseköğretim Kurumu Bilgi Sisteminde güncel olarak en son yayınlanan öğrenci sayılarının yer aldığı raporda 2017-2018 eğitim-öğretim yılının verileri olması sebebiyle araştırmamızda bu tarihler kullanılmıştır. 1992 yılına kadar Türkiye’de vakıf üniversitesi olarak sadece İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi’nin olmasından dolayı 1986-1992 yıllarına kadar olan sürede öğrenci sayılarında çok yüksek bir artış görülmemekle birlikte öğrenci sayısı da düşüktür. Grafığe bakıldığında 1992’den sonra birçok vakıf üniversitesinin açılmasıyla beraber öğrenci sayılarında da artış olduğu gözlemlenmektedir. 1986-1987 eğitim-öğretim yılında Bilkent üniversitesinde sadece 426 öğrenci öğrenim görürken günümüze baktığımızda 2017-2018 yıllarında 596.568 öğrenci eğitim-öğretim görmektedir. Aynı Tablo’da yıllar geçtikçe vakıf üniversitelerinde eğitim alan öğrencilerin sayılarında artış olduğunu gözlemlemekteyiz. Bahsi geçen kurumlarda öğrenimini tamamlayan öğrenciler lisans ve lisansüstü düzeyde diploma sahibi olarak istihdama katılmaktadırlar. Bu durumda vakıfların kurmuş olduğu vakıf üniversitelerinde eğitim alan öğrenciler mezun olduktan sonra istihdamın kalitesinde artışın söz konusu olacağını ve dolaylı olarak istihdama olumlu yönde etkisinin olabileceğini söyleyebiliriz.

Şekil 3: 1987-2019 Şubat Ayı Vakıf Meslek Yüksek Okulu ve Vakıf Üniversitelerinde İstihdam Edilen Akademik Personel Sayıları

Kaynak: Yazar tarafından YÖK Bilgi Sisteminde yer alan <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden üniver-

sitelerin akademisyen sayılarını içeren 33 farklı istatistik raporlarından bilgiler alınarak grafik haline getirilmiştir.

İlk vakıf üniversitesine ait istihdam edilen akademik personelin 1987 yılından itibaren görev yapmakta olduğu ve günümüzdeki güncel veriler ise son 2019 yılı şubat ayında YÖK Bilgi Sistemi üzerinden yayınlandığı için bu tarihler baz alınarak Vakıf Meslek Yüksek Okulu ve Vakıf üniversitelerinde istihdam edilen akademik personel sayıları yukarıdaki grafikte gösterilmiştir. Şekil 3'teki verilere baktığımızda 1987 yılında Vakıf üniversitesinde sadece 67 akademik personel istihdam edilirken, 2019 Şubat ayında Vakıf üniversitelerinde 24.040 akademik personel istihdam edilmiştir. Burada vakıf müesseseleri tarafından kurulmuş olan üniversitelerin akademik personel istihdam ettiklerini ve yıllar içerisindeki sayılara baktığımızda da istihdama olumlu etkisinin olduğunu görmekteyiz.

Tablo 7: 2017 Yılı Vakıf Meslek Yüksek Okulu ve Vakıf Üniversitelerindeki Öğrenci, Akademisyen ve İdari Personel Sayıları Özet Tablosu

2017 Yılı Vakıf MYO ve Vakıf Üniversitelerinin Öğrenci, Akademisyen ve İdari Personel Sayıları Özet Tablosu	
Kişiler	Ulaşılan Kişi Sayısı
Öğrenci	480.977
Akademisyen	24626

İdari Personel	23053
Akademik ve İdari Personel Sayısı Toplamı	47679
Toplam Ulaşılan Kişi	528.656

Kaynak: Yazar tarafından YÖK Bilgi Sisteminde yer alan <https://istatistik.yok.gov.tr/> sitesi üzerinden ve Yükseköğretim Kalite Kurulunda yer alan <http://yokak.gov.tr/raporlar/kurum-ici-değerlendirme-raporlari> sitesi üzerinden elde edilen 133 rapordan alınan bilgiler sentezlenerek tablo oluşturulmuştur.

Vakıf müesseselerinin istihdama dolaylı olarak etkisini incelerken vakıflar tarafından kurulmuş olan Vakıf üniversitelerini incelediğimizde eğitim alan öğrencilerin mezuniyetten sonra istihdamdaki kaliteyi artırması, vasıflı eleman oranında da artış olmasından ötürü eğitim gören öğrencilerin istihdamı dolaylı olarak etkilediklerini söyleyebiliriz. 2017 yılı verilerine göre Türkiye’de yer alan 176 üniversitenin 68’i vakıf üniversitesidir. 2017 yılında mevcut olan 68 vakıf üniversitesinin 4 tanesi Vakıf Meslek Yüksek Okulu ve 64 tanesi de Vakıf üniversitesidir. Mevcut olan 68 vakıf üniversitenin 13’ünün öğrenci, akademik personel ve idari personel sayıları ile ilgili veriler bulunamamış olup sadece 55 tane Vakıf Üniversitesi’nin bilgileri Tablo 7’de yer almaktadır. Türkiye’deki Vakıflar aracılığıyla kurulan 68 vakıf üniversitesinden 55’inin 2017 yılında öğrenim gören öğrenci sayısı 480.977’dir. Aynı zamanda istihdam edilen akademisyen ve idari personel sayılarının toplamına baktığımızda 2017 yılında 47.679 kişinin vakıf üniversiteleri tarafından istihdam ettirdiklerini görüyoruz. Kısaca, 2017 yılında elde edilen verilere göre Türkiye’deki toplam vakıf üniversitelerinin %55’i 47.679 kişiyi istihdam ettirmiştir. Burada sayılarına ulaşamayan 13 vakıf üniversitesinin istihdam bilgilerinin eklenmesiyle oranın daha da artacağını söyleyebiliriz.

Ayrıca Vakıf üniversitelerinin taşeron firmalar ile anlaşarak hizmet satın almasıyla beraber taşeron firmalarda çalışan güvenlik personeli, temizlik hizmetleri, kafeterya hizmetleri, fotokopi hizmetleri vb. gibi alanlarda taşeron firmaların istihdam ettirdikleri kişiler de bu üniversitelerde çalışmaktadır. Bahsi geçen çalışanların sayılarına ulaşamadığı için sadece idari personel sayılarına yer verilmiştir. Taşeron firmalarda hizmet satın alan vakıf üniversitelerinin bünyesinde hizmet veren kişilerin sayılarının da oldukça yüksek olduğunu vakıf üniversitelerine gittiğimizde görebilmekteyiz. Bahsi geçen sayıların da eklenmiş olduğunu varsaydıığımızda bu durum bizlere vakıf müesseselerinin dolaylı olarak istihdama etkisinin olduğunu bir kez daha gözler önüne serebilir. Vakıf üniversitelerinin öğrenci, akademik personel ve idari personel sayılarının toplamına baktığımızda 2017 yılında 528.656 kişiye ulaştığını görebilmekteyiz.

Çalışmamızın bu bölümünde vakıf müesseselerinin dolaylı olarak istihdama etkisini incelerken ***vakıf müesseselerine ait kâr amacı olan ve olmayan birçok tesis ve kurumu*** değerlendirdik. Çalışmamızda Türkiye’deki kâr amacı olan ve olmayan tesis ve kurum sahibi vakıfların verilerine Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün internet sitesinin vakıf istatistikleri bölümünden ulaşabildik, fakat istihdam ettirdikleri kişi sayılarına ulaşamadık. Aşağıda yer alan tabloda Türkiye’deki vakıfların kâr amacı olan ve olmayan kurumlarına ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 8: Türkiye'deki Tesis, Müessese Sahibi Vakıfların Sayıları

Vakıflara Ait Alt Kurumların Türü	Yıl				
	2013	2014	2015	2016	2017
<u>Kâr Amacı Olmayan</u> Tesis, Müessese Sahibi Vakıf Sayısı	1.636	1.714	1.728	1.690	1.726
<u>Kâr Amacı Olan</u> Tesis, Müessese Sahibi Vakıf Sayısı	1.355	1.427	1.432	1.425	1.433
Tesis, Müessese Sahibi Vakıfların Toplam Sayısı	2.991	3.141	3.160	3.115	3.159

Kaynak: Yazar tarafından www.vgm.gov.tr adresinden vakıf istatistikleri bölümünden ulaşılan üç farklı rapordan ilgili bilgiler alınarak tablo oluşturulmuştur.

Tablo 8'de Türkiye'de 2013-2017 yılları arasındaki 5 yıllık süreçte kâr amacı olmayan ve olan tesis, müessese sahibi vakıfların sayıları yer almaktadır. Vakıfların bünyesindeki bahsi geçen alt kurumların devamlılığı için işçi istihdam ettirmeleri gerekmektedir. Araştırmamız sırasında belirtilen alt kurumlarda istihdam edilen kişi sayılarına ulaşılamamıştır. İstihdam edilen kişi sayılarına ulaşılamasa da Tablo 8'de müessese sahibi vakıf sayısının yüksek olduğunu görmekteyiz. 2017 yılı verilerine göre Türkiye'de 5.505 adet vakıf müessesesi mevcut olup, 3.159'u tesis, müessese sahibi vakıflardan oluşmaktadır. Bu veriler ışığında Türkiye'deki vakıf müesseselerinin %57'sinin kâr amaçlı olan ve olmayan alt kurumlarının mevcut olduğunu görmekteyiz. Bahsi geçen vakıfların alt kurumlarında istihdam edilen kişi sayısını en az 5 kabul edersek en az 15.795 kişiyi istihdam ediyor olabileceklerini söyleyebiliriz. Bu durum bize vakıfların istihdamı dolaylı olarak etkilediğini göstermektedir.

Tablo 9: Türkiye'deki Kâr Amacı Olmayan Tesis ve Müessese Sahibi Yeni Vakıfların Sayısı(2013-2017)

TESİS, MÜESSESE	YIL/VAKIF SAYISI				
	2013	2014	2015	2016	2017
Yurt/Pansiyon	212	211	215	204	196
Misafirhane	113	124	129	116	114
Kamp Tesisi/ Dinlenme Tesisi	14	16	17	16	17
Kreş ve Gündüz Bakımevi	10	13	19	23	24
Yatılı Çocuk Yuvası / Gençlik Merkezi	9	14	16	13	15
Sığınma Evi/ Kadın Misafirhanesi	7	5	7	8	6

Huzurevi	17	14	14	14	14
Aşevi/Aşocağı	99	96	101	93	92
Hastane/ Dispanser/ Sağlık/ Rehabilitasyon Merkezi	16	13	12	15	14
Kütüphane	142	152	150	146	155
Okuma Odası/ Kitaplık	141	145	150	144	156
Eğitim / Kurs Tesisi	95	114	128	127	124
Dershane	18	25	26	23	27
Sergi Salonu	39	36	40	43	52
Konferans Salonu	137	144	138	144	144
Spor Sahası	29	31	32	31	32
Spor Salonu	22	25	27	27	29
Lokal	24	33	30	26	27
Dini Eğitim/ Kur'an Kursu	129	136	132	137	146
Özürlüler Okulu/ Çocuk Terapi Merkezi	6	5	7	8	6
Anaokulu/ İlköğretim Okulu / Lise	31	34	38	35	37
Üniversite (Fakülte/ Yüksekokul)	48	48	45	41	43
Diğer	179	183	163	162	155
TOPLAM	1.537	1.617	1.636	1.596	1.625

Kaynak: (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2019)

Tablo 8'de kâr amaçlı olan ve olmayan tesis ve müessese sahibi toplam vakıf sayılarına değinilirken istihdam edilen kişi sayılarına ulaşamadığımızı belirtmek isteriz. Bunun yerine istihdam edilen kişi sayılarının her bir kurum için örnek olarak en az 5 kişiyi istihdam ettirdiklerinde tahminen en az istihdam edilen kişi sayısına ulaşmaya çalıştık. Tablo 9'da ise kâr amacı olmayan tesis ve müessese sahibi olan yeni vakıfların sektörel anlamdaki dağılımını görmekteyiz. Bu dağılım, tesis, müesseselerin büyüklükleri hakkında ve tahmini kaç kişiyi istihdam ediyor olabilecekleri konusunda az da olsa bir fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Tablo 9'a baktığımızda spor salonu, anaokulu, ilkokul, lise, üniversite vb. gibi vakıflara ait alt kurumların olduğunu görmekteyiz. Vakıfların belirtilen bu kurumlarında 5 kişiden fazla kimseyi istihdam edebileceklerini düşündüğümüzde fazla sayıda kimseyi istihdam edebileceklerini ve istihdamı da dolaylı olarak etkileyebileceklerini gösterir.

Araştırmamızda vakıf müesseselerinin dolaylı olarak istihdama etkisini daha detaylı incelediğimizde Türkiye'de 2019 yılında mevcut olan 5.607 vakıftan sadece 6'sının genel merkez, şubeler ve şubeye bağlı çalışan personel sayısı ile işletme ve iştiraklerinde istihdam edilen toplam personel sayılarına ulaştık. Birçok vakıf müessesesine ulaşmaya çalışsak da mevcut vakıflardan olumsuz dönüş aldığımız için çalış-

mamızda sadece altı kurumu detaylı olarak inceleyebildik. Ulaşılan altı kurumun bilgileri ve elde edilen verilerle oluşturulan tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 10: 2015- 2019 Yıllarına Ait Altı Kurumun Genel Merkez, Şubeler ve Şubeye Bağlı Çalışan Personeller ile İşletme ve İştiraklerde İstihdam Edilen Toplam Personel Sayısı

Yıl	Kurum Adı	Genel Merkez, Şubeler ve Şubeye Bağlı Çalışan Personeller ile İşletme ve İştiraklerde İstihdam Edilen Toplam Personel Sayısı
2018	Vakıflar Genel Müdürlüğü	2.339
2019	Hacı Ömer Sabancı Vakfı	768
2017	Türkiye Diyanet Vakfı	1.490
2017	İnsani Yardım Vakfı	520
2017	Türk Eğitim Vakfı	147
2017	Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı	149
2015	Vehbi Koç Vakfı	4.166
		9.579

Kaynak: Yazar tarafından ilgili vakıfların yıllık faaliyet raporlarından alınan bilgiler ve e-posta yolu ile ilgili vakıftan alınan bilgiler sentezlenerek tablo oluşturulmuştur.

Tablo 10'a baktığımızda altı kurumun genel merkez, şubeler, şubeye bağlı çalışan personeller ile işletme ve iştiraklerde istihdam edilen toplam personel sayılarını görmekteyiz. Tablo 10'da yer alan kurumların internet ortamında yayınladıkları güncel faaliyet raporlarının farklı yıllara ait olmasından dolayı çalışmamızda da farklı yıllara ait verilere yer verilmiştir. Detaylı incelediğimizde 2018 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 2.339 kişiyi, Hacı Ömer Sabancı Vakfı'nın 2019 yılında 768 kişiyi, Türkiye Diyanet Vakfı'nın ise 2017 yılında 1.490 kişiyi, İnsani Yardım Vakfı'nın 2017 yılında 520 kişiyi, Türk Eğitim Vakfı'nın 147 kişiyi, Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı'nın 2017 yılında 149 kişiyi, Vehbi Koç Vakfı'nın ise 2015 yılında 4.166 kişiyi istihdam ettirdiklerini görmekteyiz. Bahsi geçen altı kurumun 2015-2019 yılları arasında 9.579 kişiyi istihdam ettirdiklerini söyleyebiliriz.

Ayrıca Türkiye'de yer alan bazı vakıf üniversitelerinin büyük çapta üniversite hastaneleri bulunmaktadır. Yine bu vakıflara ulaşmaya çalışsak da vakıf üniversitesinin mevcut üniversite hastanelerinin şubelerinde çalışan kişi sayılarına, ilgili üniversitenin bilgilerini paylaşmak istememesinden dolayı ulaşamadık.

Vakıf üniversitelerine ait üniversite hastanelerinin büyüklüklerine ve şube sayılarına baktığımızda çok sayıda kişiyi istihdam ettirdiklerini görmekteyiz. Tablo 10'da yer alan 2017 yılına ait dört kurumun toplam istihdam ettirdikleri kişi sayısına baktığımızda 2.306 kişiyi istihdam ettiğini, 2015 yılında ise sadece Vehbi Koç Vakfı'nın 4.166 kişiyi istihdam ettiğini görmekteyiz. Bu durum bize vakfın büyüklük olarak istihdam ettirmedeki etkisini göstermektedir.

Çalışmamızın bu bölümünde Türkiye'deki vakıf müesseselerinin günümüzde istihdama doğrudan ve dolaylı olarak nasıl etkisinin olduğunu, ulaşabildiğimiz veriler ışığında inceledik. Vakıf müessesesinin hayır kurumu olmasına karşın geçmişte de vakfiyelerde yer aldığı üzere günümüzde de istihdam alanı oluşturduklarını ve istihdamı doğrudan ve dolaylı olarak olumlu etkilediğini araştırmamız sonucunda elde edilen tablolar/grafiklerle ortaya koymaya çalıştık.

Elde edilen veriler ışığında 2015 yılında Türkiye'de 5.462 vakıftan biri olan Vehbi Koç Vakfı doğrudan ve dolaylı olarak kendi bünyesinde 2015 yılında 4.166 kişiyi istihdam ettirmiştir. 2017 yılında ise Türkiye'de 5.505 vakıf müessesesi içerisinde bulunan 4 vakıf kendi bünyesinde 2017 yılında 2.306 kişiyi istihdam ederken, 2017 yılında mevcut 68 vakıf üniversitesinin 55'i ise 47.679 kişiyi istihdam etmiştir. 2017 yılında Türkiye'de istihdam edilen kişi sayısına baktığımızda 28 milyon 288 bin kişinin istihdam edildiğini görmekteyiz (TUİK, 2019). Son veriler ışığında, 2017 yılında sadece 4 vakıf kurumu ve 55 vakıf üniversitesi doğrudan veya dolaylı olarak toplamda 49.985 kişiyi istihdam ettirerek Türkiye'deki istihdamın % 0.17'sini oluşturmuştur. Elde ettiğimiz bu sonuç çok az sayıdaki vakıf müessesesine ait istihdam ettirdikleri kişi sayısı olsa da Türkiye'deki vakıfların istihdamı olumlu olarak etkilediğini görmekteyiz. Türkiye'de mevcut olan tüm vakıfların istihdam ettirdiği kişi sayısına ulaşamasa da çalışmamızın bölümlerinde yer alan Türkiye'de mevcut vakıf müesseselerinin sayıları ve bu kurumlara ait işletmelerin, iştiraklerin, kâr amacı olan ve olmayan tesis ve müessese sahibi kurumların var olduğunu gözlemledik. Bu kurumların istihdam ettiği kişi sayılarına ulaşabildiğimiz takdirde elde edilen oranın yükselebileceğini araştırmamızda bahsi geçen kurumların sayılarına bakarak da tahmin edebilmekteyiz /görebilmekteyiz.

5. SONUÇ

Türkiye'deki vakıf müesseselerinin istihdama etkisini incelediğimiz makalemizde vakıfların istihdam ortamı oluşturduğunu, istihdama doğrudan ve dolaylı olarak etkisinin olduğunu elde edilen bulgular ışığında ortaya koymaya çalıştık. Günümüz vakıflarının istihdama doğrudan etkisini incelediğimiz bölümde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün resmî internet sitesinden ulaştığımız istatistiksel verileri sentezleyerek tablolar oluşturduk. Elde ettiğimiz tablolarda Cemaat Vakfı, Mülhak Vakfı, Yabancı Vakıf ve Yeni Vakıfların bünyesinde ücretli ve gönüllü olarak çalışan kişi sayılarına ulaştık. Bu sayıların 5 yıl içerisindeki değişimlerini inceleyerek istihdam ortamı oluşturduklarını ve istihdama doğrudan olumlu etki yaptıklarını ortaya koyduk. Bu veriler ışığında 2016 yılında Türkiye'deki vakıf müessesesinin %36'sının ücretli personel istihdam ettirdiği sonucuna vardık.

Vakıfların istihdama dolaylı olarak etkisini incelediğimiz bölümde ise vakıf müesseselerinin kurulmasıyla beraber merkezlerinde istihdam edilen kişilerin istihdama doğrudan etkisi olurken vakıfların alt

kurumlarından olan okul, tesis, müessese, iştirakler ve işletmelerini kapsayan kurumların vasıtasıyla da istihdama dolaylı olarak etkisinin olduğunu araştırmamız neticesinde ortaya koyduk. Vakıfların bünyesinde yer alan kâr amaçlı ve kâr amacı olmayan tesis ve müessese sahibi vakıfların sayılarına ulaştık. Elde edilen bulgular neticesinde 2017 yılında Türkiye'deki vakıf müesseselerinin %57'sinin kâr amaçlı olan ve olmayan alt kurumlarının mevcut olduğunu gözlemledik. Vakıfların dolaylı olarak istihdama etkisini incelerken Yükseköğretim Kurumu Bilgi Sistemi üzerinden ulaşılan bir çok rapor, vakıfların ve vakıf üniversitelerinin kurum içi değerlendirme raporlarının incelenmesi neticesinde Türkiye'deki üniversite türlerine, vakıf üniversitelerinde eğitim gören öğrenci sayılarına, vakıf üniversitelerinin bünyesinde istihdam ettirilen akademik ve idari personel sayılarına ulaşarak vakıf üniversitelerinin kuruluşundan itibaren istihdama dolaylı olarak etkisinin olduğunu ilgili veriler ışığında ortaya koyduk. Mayıs 2019 tarihi itibarıyla Türkiye'de mevcut olan üniversitelerin %37'sinin vakıflar tarafından kurulan Vakıf Üniversiteleri ve Vakıf Meslek Yüksek Okulları tarafından oluşturulduğunu, bu vakıf üniversitelerinin %55'nin 2017 yılında 47.679 kişiyi istihdam ettirdikleri sonucuna vardık. Son olarak çalışmamızda 6 ayrı kurumu ele alarak genel merkez, şube, işletme ve iştiraklerinde istihdam ettirdikleri personel sayılarına ulaşarak vakıf müesseselerinin dolaylı istihdam ortamı oluşturduklarını ve istihdamı olumlu yönde etkilediğini gözlemledik.

KAYNAKÇA

Çınar, H., & Koyuncu Kaya, M. (2015). **Vakıflar Kaynakçası**. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Arslan, H. (2017). SOSYAL POLİTİKA ARACI OLARAK VAKIFLAR VE İSTİHDAM ETKİSİ. **Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**, 396 - 417.

Ballar, S. (1995). Aile Eğitimi Ve Korunması Amaçlı Aile Vakıfları Üzerine Düşünceler. V. G. Müdürlüğü içinde, **XII. Vakıf Haftası Kitabı, Ailenin Eğitimi Ve Korunmasında Vakıfların Rolü** (s. 79-87). Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü.

Berki, Ş. (2006). Türkiye'de İmparatorluk ve Cumhuriyet Devrinde Vakıf Çeşitleri. **Vakıflar Dergisi**, 5.

Gümen, L. (2014). **Türkiye'de Vakıfların Dünü Bugünü**. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı. Antalya: Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi.

Mevzuat Bilgi Sistemi. (2019, Mayıs 17). **Vakıflar Kanunu**. www.mevzuat.gov.tr: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5737.pdf> adresinden alındı

Sargın, S. (2007). TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTELERİN GELİŞİM SÜRECİ VE BÖLGESEL DAĞILIMI. **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 133-150.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü. (2019, 12 1). **Vakıflar Kanunu**. Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5737.pdf> adresinden alındı

TÜİK. (2019, Haziran 24). İşgücü İstatistikleri, Aralık 2017: [file:///Users/yagmuraykut/Downloads/%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC_%C4%B0statistikleri_15.03.2018%20\(1\).pdf](file:///Users/yagmuraykut/Downloads/%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC_%C4%B0statistikleri_15.03.2018%20(1).pdf) adresinden alındı

Tuyan, Z. (2009). **Cumhuriyet Dönemi Tesisleri (Vakıfları) (1926-1927)**. Ankara: Yüksek Öğretim Tez Merkezi .

Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2019, Mayıs 17). **Cemaat Vakıflarla İlgili Seçilmiş Veriler (2013-2017)**. www.vgm.gov.tr: [https://www.vgm.gov.tr/Documents/CEMAATVAKIFLAR2018/CEMAAT%20VAKIFLARLA%20%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0%20SE%C3%87%C4%B0LM%C4%B0%20C5%9E%20VER%C4%B0LER%20\(2013-2017\).pdf](https://www.vgm.gov.tr/Documents/CEMAATVAKIFLAR2018/CEMAAT%20VAKIFLARLA%20%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0%20SE%C3%87%C4%B0LM%C4%B0%20C5%9E%20VER%C4%B0LER%20(2013-2017).pdf) adresinden alındı

Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2019, Mayıs 26). **Kâr Amacı Olmayan Tesis/Müesseses Sahibi Vakıflar (2013-2017)**. www.vgm.gov.tr: [https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/KAR%20AMACI%20OLMAYAN%20TES%C4%B0S%20M%C3%9CCESESE%20SAH%C4%B0B%C4%B0%20VAKIFLAR_\(2013-2017\).pdf](https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/KAR%20AMACI%20OLMAYAN%20TES%C4%B0S%20M%C3%9CCESESE%20SAH%C4%B0B%C4%B0%20VAKIFLAR_(2013-2017).pdf) adresinden alındı

Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2019, Mayıs 18). **Mülhak Vakıflarla İlgili Seçilmiş Veriler (2013-2017)**. www.vgm.gov.tr: [https://www.vgm.gov.tr/Documents/M%C3%9CLHAKVAKIFLAR2018/M%C3%9CLHAK%20VAKIFLARLA%20%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0%20SE%C3%87%C4%B0LM%C4%B0%20C5%9E%20VER%C4%B0LER%20\(2013-2017\).pdf](https://www.vgm.gov.tr/Documents/M%C3%9CLHAKVAKIFLAR2018/M%C3%9CLHAK%20VAKIFLARLA%20%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0%20SE%C3%87%C4%B0LM%C4%B0%20C5%9E%20VER%C4%B0LER%20(2013-2017).pdf) adresinden alındı

Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2019, Mayıs 17). **Vakıfların Türlerine Göre Dağılımları**. www.vgm.gov.tr: https://www.vgm.gov.tr/Documents/YEN%C4%B0%20VAKIFLAR2018/VAKIFLARIN%20T%C3%9CRLER%-C4%B0NE%20G%C3%96RE%20DA%C4%9EILIMI_17.07.2018.pdf adresinden alındı

Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2019, 12 1). **Yabancı Vakıfların Şube Temsilcilikleri**. Vakıflar Genel Müdürlüğü: <https://www.vgm.gov.tr/vakiflarimiz/vakiflarimiz/yabanci-vakiflarin-sube-temsilcilikleri> adresinden alındı

Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2019, Mayıs 18). **Yabancı Vakıfların Şube/Temsilcilikleriyle İlgili Seçilmiş Veriler (2013-2017)**. www.vgm.gov.tr: [https://www.vgm.gov.tr/Documents/YABANCIVAKIFLAR2018/YABANCI%20VAKIFLARIN%20C5%9EUBE%20TEMS%C4%B0LC%C4%B0L%C4%B0KLER%C4%B0YLE%20%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0%20SE%C3%87%C4%B0LM%C4%B0%20C5%9E%20VER%C4%B0LER%20\(2013-2017\).pdf](https://www.vgm.gov.tr/Documents/YABANCIVAKIFLAR2018/YABANCI%20VAKIFLARIN%20C5%9EUBE%20TEMS%C4%B0LC%C4%B0L%C4%B0KLER%C4%B0YLE%20%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0%20SE%C3%87%C4%B0LM%C4%B0%20C5%9E%20VER%C4%B0LER%20(2013-2017).pdf) adresinden alındı

Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2019, 12 1). **Yeni Vakıflar**. Vakıflar Genel Müdürlüğü: <https://www.vgm.gov.tr/vakiflarimiz/vakiflarimiz/yeni-vakiflar> adresinden alındı

Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2019, Mayıs 18). **Yeni Vakıflarla İlgili Seçilmiş Veriler (2012-2016)**. www.vgm.gov.tr: <https://www.vgm.gov.tr/Documents/webicerik205.pdf> adresinden alındı

Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi. (2019, Mayıs 24). <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden alındı

Zaim, S. (1992). Vakıflarımızın İktisadi ve Sosyal Açardan Değerlendirilmesi. **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 1-18**.

ikam
İSLAM İKTİSADI ARAŞTIRMA MERKEZİ

Adres: Aziz Mahmut Hüdai mah. Türbe Kapısı Sok. No: 13 Üsküdar/İSTANBUL - M | bilgi@ikam.org.tr | T +90 216 532 63 70